BARBARA WIELICZKO

Warszawa

Wpływ wsparcia inwestycyjnego w ramach wspólnej polityki rolnej na rolnictwo

Wprowadzenie

Inwestowanie jest istotnym elementem prowadzenia działalności gospodarczej, ściśle powiązaniem z potencjałem konkurencyjnym podmiotu gospodarczego. W związku z tym w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), w jej II filarze, zwanym również polityką rozwoju obszarów wiejskich, występują instrumenty służące wsparciu projektów inwestycyjnych. Instrumenty te są skierowane do różnego rodzaju beneficjentów: rolników, osób indywidualnych spoza rolnictwa, sektor publiczny.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie znaczenia wsparcia inwestycyjnego WPR na rozwój rolnictwa. Ograniczono się jedynie do omówienia instrumentów skierowanych do rolników z uwagi na ograniczenia dotyczące długości tekstu. Wybór właśnie tych instrumentów wynika z faktu, że przeciętnie państwa członkowskie w swoich programach rozwoju obszarów wiejskich przeznaczają największą część środków proinwestycyjnych właśnie na działania odnoszące się do działalności rolniczej.

Tekst składa się z trzech części merytorycznych. W pierwszej z nich przedstawiono skalę inwestowania w rolnictwie Unii Europejskiej w ostatnich latach. Prezentację tę poprzedzono teoretycznym wstępem dotyczącym czynników determinujących podejmowanie inwestycji w rolnictwie. W drugiej części skupiono się na krótkim omówieniu instrumentów inwestycyjnych funkcjonujących

w ramach WPR. Natomiast w trzeciej części przedstawiono ocenę oddziaływania instrumentów WPR wsparcia inwestycji w rolnictwie na ten sektor gospodarki. Ocenę tę przygotowano na podstawie studiów literaturowych prezentujących wyniki różnych badań nad tym problemem, dotyczących wybranych państw UE, w tym Polski.

1. Inwestycje w rolnictwie Unii Europejskiej

Za inwestycje można uznać nabycie nowych dóbr kapitałowych. Występują różnego rodzaju inwestycje w zależności od ich przedmiotu. W przypadku rolnictwa możemy wyróżnić inwestycje zwiększające potencjał produkcyjny (np. zakup ziemi) i te, które nie mają wpływu na możliwości produkcyjne (np. zakup ciągnika o mniejszej emisji spalin). Inwestycje determinuje wiele różnych czynników, zarówno tych o charakterze egzogenicznym, jak i endogenicznym. Wśród czynników determinujących poziom aktywności rolników można wymienić:

- popyt na dobra i usługi generowane przez rolnictwo,
- preferencję konsumentów,
- poziom cen dóbr i usług (obecny i jego przewidywane zmiany),
- poziom kosztów w rolnictwie,
- dostępność kapitału i pozostałych czynników produkcji,
- koniunkturę gospodarczą,
- politykę gospodarczą,
- politykę fiskalną,
- politykę pieniężną,
- stopień otwartości gospodarki,
- postęp techniczny,
- regulacje prawne¹.

Literatura dotycząca czynników determinujących skalę i rodzaj inwestycji podejmowanych w gospodarstwach rolnych jest bardzo bogata i koncentruje się wokół analizy wpływu różnych czynników na decyzje inwestycyjne. Badania na tym problemem można podzielić na trzy kategorie w zależności od charakteru

¹ Szersze ujęcie determinant aktywności inwestycyjnej w sektorze rolnym zawiera publikacja: D. Kusz, S. Gędek, R. Kata, *Egzogeniczne uwarunkowania inwestycji w rolnictwie polskim*, w: *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, red. A. Czyżewski, B. Klepacki, PTE, Warszawa 2015.

uwzględnianych determinant. Wyróżnia się czynniki: a) techniczne; b) ekonomiczne; c) związane z rolnikiem i jego gospodarstwem domowym².

Uogólniając, można stwierdzić, że problem decyzyjny rolnika sprowadza się do wyboru takiej inwestycji, która zapewni maksymalizację oczekiwanego przyszłego wyniku opartego na subiektywnie przyjętym rozkładzie prawdopodobieństwa. Wartość tego wyniku wyraża się wzorem³:

$$\max \sum_{t=0}^{\infty} E_t \left(\frac{1}{q^t} F_t(K_t, c, \cdot) \right)$$

gdzie:

E_t – oczekiwany przyszły wynik

$F_t(K_t, c, \cdot)$ – przychody gospodarstwa rolnego wyrażone jako funkcja kapitału, kosztów i innych zmiennych.

Poziom inwestycji w unijnym rolnictwie w ostatnich latach jest stosunkowo niski, gdy spojrzeć na wysokość inwestycji netto wśród gospodarstw objętych systemem rachunkowości FADN⁴. Wskaźnik inwestycji netto pokazuje wysokość inwestycji zrealizowanych w danym roku obrachunkowym pomniejszoną o wysokość amortyzacji w tym roku⁵ (wykres 1). W 2010 roku odnotowano ujemną wartość inwestycji netto, co wskazuje na to, że wartość zrealizowanych inwestycji była niższa niż wysokość amortyzacji, a tym samym wartość środków trwałych posiadanych przez gospodarstwo spadła. Również stopa inwestowania, obliczana jako iloraz wartości inwestycji brutto i amortyzacji pomnożony przez 100%, wskazuje na niski poziom inwestycji. W badanym okresie wskaźnik ten dwukrotnie nie przekroczył 100% (2006 i 2010 rok), a najwyższą wartość osiągnął w 2012 roku – 119,3%.

² V. Gallerani i in., *Investment Behaviour in Conventional and Emerging Farming Systems under Different Policy Scenarios*, JRC Scientific and Technical Report, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2008. Obszerny przegląd literatury zawiera publikacja: D. Viaggi i in., *Farm Investment Behaviour under the CAP Reform Process*, JRC Scientific and Technical Report, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2011.

³ V. Gallerani i in., *Investment Behaviour...*

⁴ System rachunkowości FADN to system ujednoliconego prowadzenia rachunkowości rolniczej dla grupy gospodarstw rolnych reprezentatywnych dla gospodarstw rolnych w danym państwie członkowskim UE, których łączna wartość produkcji odpowiada około 90% wartości produkcji towarowej.

⁵ Wskaźnik inwestycji netto w nomenklaturze FADN oznaczany jest symbolem SE521, a inwestycji brutto SE516. Sposób obliczania wysokości inwestycji brutto można znaleźć m.in. na stronie internetowej Polskiego FADN: www.fadn.pl.

Wykres 1. Przeciętny poziom inwestycji netto i brutto w gospodarstwach rolnych UE w latach 2004–2012 (w euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Inwestycje mają charakter cykliczny, stąd naturalna tendencja do tego, że ich poziom ulega wahaniom. Niemniej wskaźnik inwestowania niższy od 100% wskazuje na to, że mamy do czynienia ze zjawiskiem dezinwestycji, czyli spadkiem wartości majątku trwałego, co na poziomie całego sektora należy uznać za zjawisko niepokojące.

Przyczyny braku planów inwestycyjnych są różnorodne i odmienne w poszczególnych państwach UE (wykres 2). Wśród sześciu badanych państw ważną przyczyną nieplanowania inwestycji w okresie 2014–2020 jest brak potrzeby posiadania nowych aktywów, często wynikający ze zrealizowania niedawno ważnych inwestycji. Kwestia braku środków finansowych na realizację nowych projektów inwestycyjnych nie jest tak powszechna, jak można by sądzić, patrząc na obszerną literaturę dotyczącą ograniczonej dostępności kredytów w rolnictwie, która stanowi barierę w rozwoju gospodarstw rolnych i uniemożliwia podnoszenie wielkości produkcji⁶, dochodów, produktywności, a w tym dostosowania

⁶ B.C. Briggeman i in., *Credit constraints: their existence, determinants, and implications for US farm and nonfarm sole proprietorships*, „American Journal of Agricultural Economics” 2008, vol. 91(1).

technologicznego⁷. O wiele częściej przyczyną braku planów inwestycyjnych jest niepewność co do zwrotu z inwestycji.

Wykres 2. Powody braku planów inwestycyjnych (można wskazać kilka)

Źródło: M. Lefebvre i in., *European farmers' intentions to invest in 2014–2020: survey results*, JRC Science and Policy Reports, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2014, rys. 14.

⁷ S. Blancard i in., *Technology Adoption in French Agriculture and the Role of Financial Constraints*. Paper prepared for presentation at the 12th EAAE Congress „People, Food and Environments: Global Trends and European Strategies”, Gent (Belgium), 26–29 August 2008.

2. Wsparcie inwestycyjne w ramach Wspólnej Polityki Rolnej

Wspólna Polityka Rolna UE ma m.in. na celu zwiększanie wydajności rolnictwa poprzez wspieranie postępu technicznego oraz optymalne wykorzystanie czynników produkcji⁸. W związku z tym w instrumentarium tej polityki znajdują się instrumenty wsparcia inwestycji w sektorze rolnym.

W kolejnych okresach programowania instrumentarium II filaru WPR zawiera wiele działań mających na celu wsparcie projektów inwestycyjnych. Dotyczą one różnego rodzaju inwestycji oraz są skierowane do różnych grup potencjalnych beneficjentów. W okresie programowania 2007–2013, podobnie jak w okresie 2000–2006 oraz 2014–2020, państwa członkowskie mogły wybierać do swoich programów rozwoju obszarów wiejskich działania dotyczące inwestycji w rolnictwie, inwestycji w innych sektorach wiejskiej gospodarki oraz inwestycji w infrastrukturę publiczną⁹.

Inny podział instrumentów wyróżnia inwestycje produkcyjne oraz inwestycje nieprodukcyjne, inwestycje w infrastrukturę publiczną i inwestycje służące dostosowaniu do standardów UE (tabela 1). Obraz przedstawiony w tabeli 1 zaproponowany przez autorów badania wsparcia inwestycyjnego w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich jest jednak niekompletny, gdyż nie uwzględniono działania 112¹⁰: Ułatwianie startu młodym rolnikom. Rzeczywiście działanie to odbiega nieco charakterem od pozostałych instrumentów wsparcia inwestycji. W przypadku pozostałych działań warunkiem uzyskania wsparcia było przedstawienie projektu inwestycji (biznesplanu) przez podmioty spełniające kryteria ubiegania się o nie. Natomiast osoby uznawane za młodych rolników musiały złożyć jedynie dokumenty poświadczające, że są uprawnione do uzyskania wsparcia¹¹. Ponadto w różnych państwach przeznaczenie środków

⁸ Cele WPR są określone w art. 39 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*.

⁹ Numery, nazwy niektórych działań oraz ich zakres nieco zmieniały się w każdym okresie programowania.

¹⁰ Charakter i cele działań II filaru WPR w okresie programowania 2007–2013 określa rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005. Natomiast działania możliwe do wdrażania w okresie programowania 2014–2020 wyznacza rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013.

¹¹ W Polsce w okresie programowania 2004–2006 uzyskujący premię dla młodego rolnika nie musiał przedstawić żadnych dokumentów wskazujących na sposób wydatkowania otrzymanego wsparcia. Dopiero w okresie 2007–2013 wprowadzono wymóg złożenia biznesplanu, a po uzyskaniu premii przedstawienia dokumentów wskazujących, że 70% premii przeznaczono na cele wskazane w biznesplanie związane z rozwojem posiadanego gospodarstwa rolnego.

uzyskanych w ramach tego działania może być różne. Nie muszą to być cele ściśle inwestycyjne służące rozwojowi gospodarstwa. Na przykład w Irlandii wsparcie to ma zapewnić środki finansowe umożliwiające młodym rolnikom przejście gospodarstwa.

Tabela 1

Instrumenty wsparcia inwestycji w ramach WPR 2007–2013

Rodzaj instrumentów inwestycyjnych	Nr działania	Nazwa działania
Wsparcie inwestycji produkcyjnych mających na celu podniesienie wyników ekonomicznych/zwiększenie konkurencyjności prowadzonej przez osoby indywidualne działalności gospodarczej	121	Modernizacja gospodarstw rolnych
	122	Podnoszenie ekonomicznej wartości lasów
	123	Zwiększanie wartości dodanej produkcji rolnej i leśnej
	311	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
	312	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
	313	Zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką
Wsparcie inwestycji w infrastrukturę publiczną	125	Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa
Wsparcie inwestycji nieprodukcyjnych dotyczące kwestii środowiskowych lub nierynkowych realizowanych przez osoby indywidualne	216	Inwestycje nieprodukcyjne w rolnictwie
	227	Inwestycje nieprodukcyjne w leśnictwie
	313	Zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką
Wsparcie inwestycji realizowanych przez osoby indywidualne dotyczących dostosowania do standardów współfinansowanych w ramach działań 121 i 123	121	Modernizacja gospodarstw rolnych
	123	Zwiększanie wartości dodanej produkcji rolnej i leśnej

Źródło: European Commission – Directorate-General for Agriculture and Rural Development – Unit E.4, *Investment Support under Rural Development Policy. Final Report*, Publications Office of the European Union, Brussels 2014, tabela 1.

Na instrumenty o charakterze inwestycyjnym wskazane w tabeli 1 przeznaczono 29,3% środków przewidzianych na realizację instrumentów II filaru WPR w okresie programowania 2007–2013, przy czym aż 78,3% z zaplanowanych wydatków inwestycyjnych miało być wykorzystane na inwestycje produkcyjne w rolnictwie¹².

Większość środków wsparcia inwestycyjnego realizowanego w ramach WPR trafiających do gospodarstw rolnych uzyskano z działania „Modernizacja

¹² European Commission – Directorate-General for Agriculture and Rural Development – Unit E.4, *Investment Support under Rural Development Policy. Final Report*, Publications Office of the European Union, Brussels 2014.

gospodarstw rolnych” (wykres 3). Choć na działanie „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” również przeznaczono znaczną część wsparcia, zazwyczaj z beneficjentami tego instrumentu były podmioty reprezentujące sektor przetwórstwa rolno-spożywczego, a nie sami rolnicy, stąd niski udział tego instrumentu w odpowiedziach rolników w ramach badań ankietowych na temat rodzajów wsparcia, o które się ubiegali w ostatnich latach. Natomiast mały udział wsparcia dla młodych rolników wynika zarówno z faktu, że na działanie to przeznaczano się znacznie mniej środków niż na modernizację gospodarstw rolnych, jak i z tego, że grupa uprawnionych do skorzystania z tego wsparcia jest niewielka w porównaniu do grupy mogącej uzyskać środki na modernizację, a głównymi ograniczeniami są wiek i dotychczasowy okres kierowania gospodarstwem.

Inwestycje realizowane przy współudziale tego wsparcia są różnorodne, jednakże znaczną ich część stanowią zakupy maszyn i urządzeń rolniczych (wykres 4). Jednym z powodów, dla których często są realizowane tego typu inwestycje, jest fakt, że im bardziej skomplikowany rodzaj inwestycji, tym więcej niezbędnych formalności związanych z jej wdrożeniem oraz większe ryzyko wystąpienia różnego rodzaju opóźnień czy trudności w jej realizacji, a w przypadku wykorzystania wsparcia publicznego do finansowania takiej inwestycji może się to wiązać z koniecznością aneksowania umowy, co ponosi za sobą dodatkowe koszty transakcyjne oraz ryzyko, że zmiany nie zostaną zaakceptowane przez podmiot przyznający wsparcie w związku z występowaniem różnego rodzaju ograniczeń dotyczących funkcjonowania danego działania.

Wykres 3. Udział wybranych działań w złożonych wnioskach o wsparcie

Źródło: M. Lefebvre i in., *European farmers' intentions...*, rys. 37.

Wykres 4. Rodzaj inwestycji zrealizowanej ze wsparciem ze środków II filaru

Źródło: M. Lefebvre i in., *European farmers' intentions...*, rys. 38.

3. Ocena wpływu wsparcia inwestycyjnego Wspólnej Polityki Rolnej na rolnictwo

Ocena wpływu wsparcia inwestycyjnego na rolnictwo jest bardzo trudna. Choć Komisja Europejska systematycznie opracowuje zasady oceny programów rozwoju wsi, wskazując problemy badawcze, które powinny być uwzględnione, oraz przedstawiając listę wskaźników, które mają zapewnić porównywalność danych między okresami i państwami – często brak danych oraz różnice w zakresie i charakterze wsparcia sprawiają, że porównania są niemożliwe. Ponadto wciąż brakuje metod umożliwiających dokonanie oceny wpływu pojedynczego instrumentu wsparcia¹³.

Wśród rolników planujących inwestycje w kolejnych latach szacowana skala inwestycji w całym okresie 2014–2020 jest znaczna (wykres 5) w porównaniu do łącznej przeciętnej wartości aktywów przypadających na jedno gospodarstwo rolne w UE, gdyż wynosi prawie 59% wartości aktywów w 2012 roku. W zależności od rodzaju planowanych inwestycji zmienia się także ich skala. Najmniej rolnicy planują przeznaczyć na szkolenia, a najwięcej na ziemię.

¹³ Problematyka unijnego systemu oceny polityki rozwoju obszarów wiejskich została omówiona w pracy: B. Wieliczko, *System oceny polityki Unii Europejskiej wobec obszarów wiejskich a zasady dobrego rządzenia*, Studia i Monografie nr 149, IERiGŻ PIB, Warszawa 2010.

Wykres 5. Łączna wartość inwestycji planowanych w okresie 2014–2020 (na jedno gospodarstwo; w euro)

Źródło: M. Lefebvre i in., *European farmers' intentions...*, rys. 13.

Znaczenie wsparcia inwestycyjnego dla całego sektora rolnego najbardziej jest widoczne w roli, jaką odegra ono w finansowaniu planowanych inwestycji. Przeciętnie tylko dla 4% planowanych inwestycji wsparcie inwestycyjne WPR będzie stanowiło główne źródło ich finansowania (wykres 6). Jednocześnie występują różnice w odsetku inwestycji, które zostaną sfinansowane przede wszystkim ze wsparcia inwestycyjnego WPR w zależności od typu planowanej inwestycji. Wynika to przede wszystkim ze skali wsparcia, które jest ograniczone, oraz z uwagi na skalę obciążeń dotyczących uzyskania wsparcia. Trudno się dziwić tak niskiemu udziałowi wsparcia jako głównego źródła finansowania inwestycji, patrząc na dane dotyczące odsetka rolników, którzy otrzymali wsparcie na realizację inwestycji, w ogólnej liczbie inwestujących rolników. W Polsce w regionie FADN Pomorze i Mazury w latach 2009–2012 odsetek ten wyniósł przeciętnie 12%¹⁴.

¹⁴W badaniu tym za gospodarstwa inwestujące w danym roku uznano jedynie te, których łączne wydatki inwestycyjne były nie mniejsze niż 2 tys. zł (B. Wieliczko, *Investment in machinery, equipment and means of transport in the Polish agriculture in the years 2009–2012. Example of FADN 785 Region – Pomorze i Mazury*, maszynopis, Warszawa 2015).

Wykres 6. Odsetek planowanych inwestycji sfinansowanych głównie z danego źródła finansowania

Źródło: M. Lefebvre i in., *European farmers' intentions...*, rys. 15.

Najtrudniejszym zadaniem badawczym związanym ze wsparciem inwestycyjnym wydaje się ocena jego efektywności. Dla przykładu w ocenie średnio-okresowej wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013 nie przedstawiono żadnych konkretnych danych liczbowych, wskazując jedynie na to, że na pewno wsparcie inwestycyjne podniesie wydajność rolnictwa¹⁵. Najbardziej kompleksową próbę zbadania wpływu wsparcia inwestycyjnego w ramach WPR podjęto w 2014 roku, w którym dokonano nie tylko oszacowania tego wpływu, lecz także oceny przydatności istniejących metod badawczych do realizacji tego typu oceny¹⁶.

¹⁵ Österreichisches Institut für Raumplanung, *Synthesis of Mid-Term Evaluations of Rural Development Programmes 2007–2013. Final Report*, Report commissioned by European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Österreichisches Institut für Raumplanung, Vienna 2012, s. 60.

¹⁶ European Commission, *Investment Support...*

Uzyskane wyniki w odniesieniu do badania dotyczącego efektywności działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” realizowanego w Austrii pokazują, że 1 euro wsparcia przyniosło 16 centów dochodu z gospodarstwa rolnego. Na poziomie kraju daje to 91,2 mln euro przy całkowitym koszcie dla finansów publicznych wynoszącym 467,5 mln euro¹⁷.

Wpływ na sektor rolny jako całość oraz na gospodarstwa beneficjentów wsparcia inwestycyjnego jest oczywiście bardzo zróżnicowany. Wśród czynników warunkujących te różnice należy wymienić m.in. samą skalę środków przeznaczonych na wsparcie, rodzaj realizowanej inwestycji, wyjściową charakterystykę gospodarstwa rolnego, w którym realizowana jest inwestycja (w tym m.in. wielkość gospodarstwa i jego wyniki ekonomiczne), koniunkturę ekonomiczną i sytuację w rolnictwie w okresie po zrealizowaniu inwestycji. W związku z tymi uwarunkowaniami mimo zastosowania jednakowej metody badawczej – Propensity Score Matching (PSM) dla analogicznego okresu wdrażania instrumentów wsparcia uzyskuje się różne wyniki (tabela 2).

Tabela 2

Efektywność wsparcia działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”
w wybranych państwach UE w okresie 2009–2012

Wyszczególnienie	Austria	Czechy	Niemcy	Polska	Słowacja
1 euro wsparcia przyniosło wzrost GVA* we wspartym gospodarstwie (w euro)	0,37	0,10	ujemny	0,20	0,03
1 euro wsparcia przyniosło wzrost FFI* we wspartym gospodarstwie (w euro)	0,16	0,16	–	0,14	–
1 euro wsparcia przyniosło wzrost wydajności pracy we wspartym gospodarstwie (w euro)	0,09	0,01	ujemny	0,03	ujemny
Liczba rocznie utworzonych/utrzymanych miejsc pracy (w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną) dzięki 1 mln euro wsparcia	23,24	ujemna	3,60	–	100,63

* GVA – wartość dodana brutto lub dochód brutto z gospodarstwa rolnego; FFI – dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie European Commission, *Investment Support...*

Pomimo nieustannych prac badawczych mających na celu wypracowanie skutecznych metod jak najbardziej precyzyjnego określenia wpływu wsparcia inwestycyjnego na rozwój rolnictwa nadal brakuje w pełni satysfakcjonujących metod. Znaczącym problemem badawczym jest faktyczne określenie, czy

¹⁷ Tamże, s. 63.

nie wystąpił tzw. efekt *deadweight*¹⁸, czyli czy inwestycja w przypadku braku wsparcia ze środków publicznych faktycznie nie zostałaby w tym czasie zrealizowana w takiej skali. Trudno również często dobrać grupę kontrolną gospodarstw, których sytuacja wyjściowa była zbliżona do grupy beneficjentów, aby zmierzyć skalę wpływu uzyskanego wsparcia na zmianę wyników ekonomicznych gospodarstwa.

Podsumowanie

Wsparcie inwestycyjne realizowane w ramach WPR ma na celu bezpośrednie wspomaganie wzrostu wydajności w sektorze rolnym, co jest jednym z traktatowych celów Wspólnej Polityki Rolnej. Z uwagi na ograniczenia budżetowe skala tej pomocy jest niewielka, gdy weźmie się pod uwagę liczbę potencjalnych beneficjentów. W związku z tym pojawia się problem takiego zaprojektowania instrumentów wsparcia, aby uzyskane efekty były możliwie największe.

Należy jednakże zaznaczyć, że na poziom inwestycji w rolnictwie mogą wpływać także pozostałe instrumenty WPR¹⁹. Jak wskazują badania przeprowadzone przez Czubaka dotyczące Polski: „w największym stopniu wydatki na środki trwałe były pobudzane mechanizmami wprost dedykowanymi na wsparcie inwestycji, choć współuczestniczyły w tym dopłaty bezpośrednie, zwiększając aktywność inwestycyjną gospodarstw rolnych”²⁰. Autor szacuje, że inwestycyjny efekt netto wdrażania działań WPR w Polsce (inwestycyjnych i pozostałych) w latach 2004–2011 wyniósł 9,1 mld zł²¹.

Kolejny okres programowania 2014–2020 przyniósł obniżenie wysokości środków UE przeznaczonych na realizację instrumentów polityki rozwoju obszarów wiejskich, co zapewne będzie oznaczać również spadek skali wsparcia

¹⁸ W literaturze polskiej określany często mianem efektu jałowego biegu.

¹⁹ Wiele badań poświęcono wpływowi na rolnictwo dopłat bezpośrednich, w tym zwłaszcza dopłat oddzielonych od produkcji. Przegląd tych badań zawiera rozdział „Wydatki budżetowe a konkurencyjność rolnictwa” zawarty w publikacji *Budżetowe podstawy poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa (Synteza)*, Raport Programu Wieloletniego 2011–2014 nr 143, red. J. Kulawik, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2014.

²⁰ W. Czubak, *Nakłady inwestycyjne w rolnictwie polskim w kontekście wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej*, w: *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, red. A. Czyżewski, B. Klepacki, PTE, Warszawa 2015, s. 201.

²¹ Tamże, s. 206.

inwestycyjnego. Nie jest to zjawisko korzystne, gdyż rolnictwo UE wymaga zwiększenia nakładów inwestycyjnych w związku ze stale rosnącą presją konkurencyjną ze strony innych państw o znacznie korzystniejszych warunkach klimatyczno-przyrodniczych rozwoju produkcji rolnej i niższych kosztach pracy oraz z uwagi na coraz bardziej widoczne zmiany klimatyczne, które wymuszają na rolnictwie wprowadzenie zmian technologicznych umożliwiających kontynuowanie produkcji rolnej w nowych warunkach. Co więcej, wsparcie o charakterze stricte inwestycyjnym, a nie opartym jedynie na samym fakcie posiadania użytków rolnych w dobrej kulturze rolniczej, gwarantuje ściśle i bezpośrednio powiązanie wsparcia z celami realizowanej polityki rolnej UE oraz umożliwia kontrolę sposobu wydatkowania uzyskanych środków. Dzięki temu możliwe jest zapewnienie większej skuteczności i efektywności realizowanych działań pomocowych. Równie istotne jest także pokazanie podatnikom, że pomoc trafia do aktywnych rolników, którzy starają się podnosić konkurencyjność swoich gospodarstw, a nie ma jedynie charakteru transferów środków do dobrze zorganizowanego lobby, którego działania koncentrują się na poszukiwaniu renty.

Literatura

- Blancard S., Boussemart J.P., Briec W., Kerstens K., *Technology Adoption in French Agriculture and the Role of Financial Constraints*. Paper prepared for presentation at the 12th EAAE Congress „People, Food and Environments: Global Trends and European Strategies”, Gent (Belgium), 26–29 August 2008.
- Briggeman B.C., Towe C.A., Morehart M.J., *Credit constraints: their existence, determinants, and implications for US farm and nonfarm sole proprietorships*, „American Journal of Agricultural Economics” 2008, vol. 91(1).
- Budżetowe podstawy poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa (Synteza)*, Raport Programu Wieloletniego 2011–2014 nr 143, red. J. Kulawik, IERiGŻ PIB, Warszawa 2014.
- Czubak W., *Nakłady inwestycyjne w rolnictwie polskim w kontekście wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej*, w: *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, red. A. Czyżewski, B. Klepacki, PTE, Warszawa 2015.
- European Commission – Directorate-General for Agriculture and Rural Development – Unit E.4, *Investment Support under Rural Development Policy. Final Report*, Publications Office of the European Union, Brussels 2014.
- Gallerani V., Gomez y Paloma S., Raggi M., Viaggi D., *Investment Behaviour in Conventional and Emerging Farming Systems under Different Policy Scenarios*, JRC

- Scientific and Technical Report, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2008.
- Kusz D., Gędek S., Kata R., *Egzogeniczne uwarunkowania inwestycji w rolnictwie polskim*, w: *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, red. A. Czyżewski, B. Klepacki, PTE, Warszawa 2015.
- Lefebvre M., De Cuyper K., Loix E., Viaggi D., Gomez-y-Paloma S., *European farmers' intentions to invest in 2014–2020: survey results, JRC Science and Policy Reports*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2014.
- Österreichisches Institut für Raumplanung, *Synthesis of Mid-Term Evaluations of Rural Development Programmes 2007–2013. Final Report*, Report commissioned by European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Österreichisches Institut für Raumplanung, Vienna 2012.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 z 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, DzU UE L 347 z 20 grudnia 2013.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), DzU UE L 277 z 21 października 2005.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)*, DzU UE C 326 z 26 października 2012.
- Viaggi D., Bartolini F., Raggi M., Sardonini L., Sammeth F., Gomez y Paloma S., *Farm Investment Behaviour under the CAP Reform Process*, JRC Scientific and Technical Report, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2011.
- Wieliczko B., *System oceny polityki Unii Europejskiej wobec obszarów wiejskich a zasady dobrego rządzenia*, Studia i Monografie nr 149, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2010.
- Wieliczko B., *Investment in machinery, equipment and means of transport in the Polish agriculture in the years 2009–2012. Example of FADN 785 Region – Pomorze i Mazury*, maszynopis, Warszawa 2015.

Impact of the cap investment support on agriculture

Summary

Investment is an essential factor enabling economic development and achieving competitiveness. In recent years in the EU agriculture the investment rate has been low. The research on farmers' investment behaviour shows that there are numerous factors determining farmers' investment decisions. Among them often enumerated are credit constraints and lack of financial resources. As among the aims of the EU CAP there

is support for increasing the productivity of the EU agriculture there are instruments to support agricultural investment. However, its impact on agriculture is limited given the low scale of financial resources. At the beneficiary level the scale of productivity increase is difficult to assess and the small number of studies on this issue shows that it is small.

Keywords: CAP, investment support, investment in agriculture

Translated by Barbara Wieliczko